

Юлія Миколаївна САГАЧКО

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка

**ІМПЕРАТИВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ
ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА**

Сагачко, Ю. М. Імперативи інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктів ринку продукції тваринництва [Текст] / Юлія Миколаївна Сагачко // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 4. – С. 41-46. – ISSN 2415-8453.

Анотація

В статті розглянуто необхідність інноваційного розвитку для ефективної діяльності суб'єктів ринку тваринницької продукції на основі впровадження державної та інвестиційної політики, яка повинна бути спрямована на проведення досліджень, створення інноваційних розробок і подальшого їх впровадження в сферу господарювання сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, інвестиційна діяльність, тваринництво, ефективність сільськогосподарського виробництва, ринок.*

Yuliia SAHACHKO

Candidate of economic sciences (PhD in economics), Associate Professor
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

**IMPERATIVES OF INNOVATION AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF MARKET
PARTICIPANTS LIVESTOCK PRODUCTION**

Abstract

In the article the necessity of innovative development for the effective activity of market actors of livestock products is considered on the basis of implementation of state and investment policy that should be aimed at conducting research, creation of innovative developments and their further introduction into the sphere of management of agricultural enterprises.

Keywords: *innovative development, investment activity, animal husbandry, efficiency of agricultural production, market.*

JEL classification: O 32; G 31; Q 18

Вступ

Світові тенденції глобалізації, швидкого технічного та технологічного підйому виробництва, зростання темпів розвитку національних ринків і, як наслідок, посилення конкурентної боротьби ставлять високі вимоги до діяльності господарських суб'єктів. Ці процеси супроводжуються варіацією масштабів і видів діяльності сільськогосподарських підприємств, ускладненням їх економічних зв'язків, зміною попиту та цін на продукцію, зростанням потреби в основних і оборотних засобах, появою нових ринків збуту та лібералізацією державного регулювання. В таких умовах забезпечення економічного розвитку й конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств не можливе без суттєвих інвестицій у високотехнологічні засоби виробництва й новітні технології в тваринництві. Сьогодні більшість сільськогосподарських підприємств потребують інвестицій для оновлення основних засобів виробництва і розширення його обсягів, упровадження інноваційних технологій, закупівлі нових порід тварин, а також для інших

© Юлія Миколаївна Сагачко, 2018

капіталомістких інноваційно-інвестиційних проектів. Перед ними постає завдання пошуку нових форм і методів активізації розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності та його стратегічного спрямування – особливо це стосується галузі тваринництва. Тому, оцінка інноваційного розвитку тваринництва є об'єктивно необхідною й потребує аналітичного осмислення інноваційних процесів для виявлення взаємозалежності факторів.

Прагнення суб'єктів господарювання до економічного розвитку завжди наштовхується на необхідність розв'язання інноваційних завдань. І цілком очевидно, що у найближчій і довгостроковій перспективі максимізація саме інноваційного фактора стане вирішальною умовою стійкого розвитку економіки України. Цим шляхом йдуть розвинуті країни, і в нашого суспільства є передумови орієнтуватися на нього.

Інноваційна теорія економічного розвитку була започаткована в 10-30-ті роки минулого століття у працях М Туган-Барановського, М. Кондрат'єва і згодом розвинена Й. Шумпетером. У 40-60-ті роки дослідження мають більш практичне, прикладне спрямування, здійснюється розвиток і деталізація базових інноваційних ідей попереднього періоду, суттєве просування вперед теорії інновацій (Д. Берна, С. Кузнец, Б. Твісс, Дж. Брайт). Становлення постіндустріального суспільства в 70-і рр. ХХ ст. позначилось новим теоретичним проривом (Г. Менш, Ю. В. Яковець) [1].

Питанню запровадження інновацій та удосконаленню методики оцінки їх стратегічного розвитку у тваринництві присвячена низка досліджень і публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед них: М. В. Зубця, В. Я. Меселя-Веселяка, О. Ю. Шиловой, С. В. Вахнюк, В. Н. Гуніна, Т. С. Кінева, В. В. Козик, Е. І. Крилов та ін. Проте, не існує єдиної методики оцінювання інноваційного розвитку тваринництва у сільськогосподарських підприємствах.

Погоджуємось, що механізм оцінки інноваційного розвитку й відтворюючих процесів в тваринництві сприяв би вчасному виявленні причин низької ефективності галузі та пошуку шляхів їх подолання [2, с. 64]. Тому, на думку В. В. Козика, методологічну оцінку необхідно розпочинати з підрахунку наявних ресурсів, тобто, оцінити інноваційний потенціал [3, с. 31]. Адже інноваційний розвиток галузі обмежується інноваційними можливостями й обраною стратегією розвитку, що залежить від матеріальних і ресурсних можливостей сільськогосподарських підприємств. Також постає необхідність розрахунків при плануванні, модернізації й оцінці інноваційних параметрів розвитку [4, с. 105], що сприятиме удосконаленню контролю за поетапними процесами стратегічного розвитку галузі тваринництва на інноваційній основі.

Зрушення в інноваційно-інвестиційній сфері діяльності належать до системних питань макроекономічного розвитку, вирішення яких має здійснюватися насамперед на державному рівні. Держава бере участь в інноваційно-інвестиційному процесі як безпосередньо через державний сектор економіки, так і опосередковано, через свої інституції, органи виконавчої влади й місцевого самоврядування [5]. Зважаючи на те, що економічний розвиток нашої країни потребує переходу до інноваційної моделі, можна впевнено стверджувати, що економіка в сучасних умовах, як ніколи, потребує значних інвестицій, які слід найоптимальніше залучати й використовувати в інноваційній сфері. З розвитком інноваційної діяльності пов'язують вихід вітчизняної економіки із кризового стану, зростання обсягів виробництва, вихід на нові ринки, адаптацію підприємств до ринкового середовища. Від результатів науково-технічної й інноваційної діяльності значною мірою залежить оновлення основних фондів, рівень технічної оснащеності підприємств, стан вітчизняної економіки й її конкурентоспроможність. Більшість інновацій у сучасних ринкових умовах господарювання реалізується підприємницькими структурами. За розрахунками Держкомстату, у 2017 р. частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, становила усього 16,8 % від їх загальної кількості, що у 3–6

разів менше, ніж показники інноваційно розвинутих країн. Для порівняння, у розвинених економічно й технологічно країнах світу кількість інноваційно активних підприємств становить від 40 до 80 % від їх загальної кількості, а для країн Європейського Союзу середнє значення інноваційної активності підприємств сягає 40–45 % [6]. Тому через низьку питому вагу вітчизняних промислових підприємств, які впроваджують інновації, маємо відповідно й малий обсяг реалізованої інноваційної продукції від загального обсягу випуску промислових товарів. За даними проведеного статистичного спостереження Державним комітетом статистики України було визначено, що дефіцит і нерозвиненість сучасних форм фінансування й державного регулювання є головними факторами, які стримують процес упровадження новітніх технологій і досягнень науково-технічного розвитку [7].

Мета статті

Цілі статті полягають у дослідженні проблеми функціонування суб'єктів ринку тваринницької продукції й узагальненні шляхів їх вирішення на основі інноваційно-інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Розвиток сільського господарства передбачає розв'язання багатьох проблем, які виникають на етапі докорінних перетворень в аграрній сфері, особливо в умовах зменшення інвестиційної активності, через значне зношування основних засобів, уповільнення не тільки розширеного, але й скорочення простого відтворення. Ці негативні тенденції призвели до зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, особливо тваринницької (табл. 1).

Таблиця 1. Основні показники стану галузі тваринництва за січень-квітень 2018 року (збільшення/зменшення у % до 2017 року)

Усі категорії господарств			
Виробництво яєць від птиці усіх видів	2,1	Реалізація на забій худоби та птиці у живій масі	-1,3
Поголів'я худоби та птиці: птиця всіх видів	1,2	Виробництво молока всіх видів	-1,1
		Поголів'я худоби та птиці: велика рогата худоба у т.ч. корови свині вівці та кози	-4,4 -3,8 -6,3 -3,9
Сільськогосподарські підприємства			
Реалізація на забій худоби та птиці у живій масі	0,6	Поголів'я худоби та птиці: велика рогата худоба у т.ч. корови свині	-3,0 -1,4 -3,1
Виробництво молока всіх видів	3,2		
Виробництво яєць від птиці усіх видів	4,6		
Поголів'я худоби та птиці: вівці та кози птиця всіх видів	1,8 2,6		
Господарства населення			
		Реалізація на забій худоби та птиці у живій масі	-4,2
		Виробництво молока	-3,1
		Виробництво яєць від птиці усіх видів	-1,1
		Поголів'я худоби та птиці: велика рогата худоба у т.ч. корови свині вівці та кози птиця всіх видів	-5,0 -4,6 -10,0 -4,7 -0,7

Побудовано автором на основі джерела [8]

За аналізований період загальна чисельність поголів'я худоби значно знизилась. Збільшення поголів'я птиці на (1,2 %) не дозволяє нівелювати різкий спад поголів'я інших видів тварин. Так, чисельність великої рогатої худоби знизилась на 4,4 % (у тому числі корів на 3,8 %), овець і кіз – на 3,9 %, свиней – на 6,3 %. Дані зрушення призвели до значних змін і у виробництві основних видів тваринництва: за рахунок скорочення поголів'я великої рогатої худоби збільшилися обсяги виробництва м'яса у забійній вазі та зменшився збір молока (на 1,1 %); збільшення поголів'я птиці призвело до збільшення кількості яєць (на 2,1 %). Як висновок, можна стверджувати про зміну уподобань споживачів щодо основних видів продукції тваринництва. У тваринництві причиною зниження показників у Мінекономіки називають складну епізоотичну ситуацію у свинарстві та високу витратність виробництва, в першу чергу, у господарств населення.

Проблеми розвитку тваринництва – це передусім збереження диспаритету цін і нерівновигідних відносин на ринку тваринницької продукції – одна з основних причин кризової ситуації у галузі. У лютому порівняно із січнем 2018 року середні ціни реалізованої аграріями продукції тваринництва знизилися на 1,5 %. Темпи підвищення закупівельних цін на продукцію не покривають повною мірою інфляційне зростання витрат на виробництво продукції, навіть у господарствах з високими показниками продуктивності тварин. З іншого боку, відсутність з початку року передбачуваної і цільової державної фінансової підтримки тваринництва, і зокрема, окремих галузей з повільним обігом капіталу (виробництво яловичини, вівчарство), також не додає впевненості вітчизняним товаровиробникам. Окрім зазначеного, виробничі показники продуктивності тварин у більшості господарств (за винятком свинарства і птахівництва) ще не досягають рівня порогу прибутковості (беззбитковості). Серед переліку проблем, які унеможливають відтворювальний розвиток галузі, окремої ваги потребує недостатньо розвинута в регіонах мережа племінних об'єднань і пунктів штучного осіменіння, більшість з яких фактично припинили своє існування. Відсутність в окремих областях власної молокопереробної промисловості поглиблює кризові явища в галузі скотарства, адже створює проблеми зі збутом продукції та не стимулює нарощування поголів'я великої рогатої худоби. Стримувальним фактором розвитку галузі є наявність у сільськогосподарських підприємствах проблем з оновленням основних фондів і технічних засобів у галузі тваринництва, а у господарствах населення – відсутність мінідоільних установок і сучасних систем зберігання й охолодження молока. Останнє прямо відображається на досить значній різниці у закупівельних цінах на молоко, яке приймають від підприємств і домогосподарств. Основним видом інноваційно-інвестиційного напрямку є вкладення коштів сільськогосподарських підприємств у техніко-технологічний розвиток. Ця особливість інноваційних процесів у сільськогосподарських підприємствах обумовлена потребами оновлення їх матеріально-технічної бази.

Більшість нині чинних тваринницьких ферм і приміщень потребують реконструкції, технічного переоснащення й модернізації, а також переходу до сучасних технологій виробництва продукції. А це в нинішніх економічних умовах без суттєвої державної підтримки доволі складно здійснити лише за рахунок власних фінансових можливостей товаровиробників, які і так є досить обмеженими.

Інноваційна діяльність у сільському господарстві – це комплексний процес створення нових або більш продуктивних високоврожайних сортів, поголів'я худоби, елітного насіння, високопродуктивних сільськогосподарських машин і агрегатів тощо, впровадження прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних й управлінських рішень, комерціалізація сучасних споживчих норм [9].

Країни з розвинутою ринковою економікою надають пріоритетне місце вирішенню проблем сільськогосподарського виробника, аграрна політика відіграє важливу роль у цьому процесі. Так, у країнах ЄС державні субсидії в доходах фермерів становлять 49 %, у Фінляндії – 71 %, Норвегії – 77 %, Швеції – 59 %, Японії – 66 % і т.д.

Щоб створити сприятливі умови для інноваційного розвитку аграрного бізнесу в Україні, потрібно ліквідувати фінансову нестабільність сільського господарства, що стримує фінансових інвесторів. Заходи щодо фінансового оздоровлення суб'єктів сільськогосподарського ринку повинні стати пріоритетними в державній аграрній політиці.

Можна виділити три стратегічні напрями ресурсно-технологічного оновлення сільськогосподарських підприємств, особливо тваринницького напрямку [10]:

- створення і застосування технологій і біоресурсів, які сприяють здешевленню вироблюваної сільськогосподарської продукції;

- розробка й впровадження технологій і біоресурсів, які дають можливість істотно підвищити якість продуктів харчування й аграрної сировини;

- створення й широкомасштабне використання технологій і основних біологічних засобів виробництва, які забезпечують випуск екологічно чистого продовольства й екологічну сільськогосподарську діяльність, переробку продукції землеробства й тваринництва.

На сьогоднішній день, головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції [11, с. 55].

На сьогоднішній день неможливо розвиток сфери сільського господарства уявити без інвестицій. За даними Державної служби статистики України у січні–вересні 2018 р. підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 337,0 млрд. грн. капітальних інвестицій, що на 19,9 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2017 р. Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 73,2 % загального обсягу. Вагомі частки капітальних інвестицій освоєно в машини, обладнання й інвентар і транспортні засоби – 47,2 % усіх інвестицій, у будівлі та споруди – 42,8 %. На капітальний ремонт активів спрямовано 29,2 млрд. грн. капітальних інвестицій (8,7 % від загального обсягу).

Висновки та перспективи подальших розвідок

Гострою проблемою залишається фінансове становище сільськогосподарських підприємств, що пояснюється незначними грошовими надходженнями від реалізації продукції тваринництва через низький рівень цін на неї і обмежень збуту, нестачею власних оборотних коштів для сезонного фінансування виробництва і недоступністю бюджетного кредиту, високою кредиторською заборгованістю, недостатніми розмірами державної підтримки, що значно стримує розвиток тваринництва. Необхідна розробка нової політики щодо розвитку аграрного сектора держави, яка повинна бути спрямована на підтримку сільськогосподарських підприємств, які показали свою стійкість в умовах кризи останніх років і які мають велику значимість для майбутнього АПК регіону. Підтримка повинна бути системною і охоплювати фінансово-інвестиційні, матеріально-технічні, організаційно-управлінські й соціальні заходи.

Інноваційний розвиток тісно пов'язаний з інвестиційною діяльністю. Значні інвестиції потрібні як для доведення результатів науково-дослідних робіт до технічної готовності, так і для придбання готової технології, яка є набагато менш капіталомісткою. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва наразі пов'язане із зростанням капітальних вкладень в інновації, реконструкцію та оновлення виробничої бази підприємств АПК. Інноваційно-інвестиційна діяльність – це, на наш погляд, вкладення інвестицій в нові продукти, технології.

Список літератури

1. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. М.: Прогрес. 1982. 454 с.
2. Kineva T. S. Analytical evaluation of the formation and use of biological capital Livestock. *Ekonomist*. 2013. vol. 4. pp. 64-67.
3. Kozuk V. V., Vodyanko H. Y. Methodological approaches to the evaluation of the innovation capacity of enterprises. *Problemu nauku*. 2011. vol. 11, pp. 30-35.
4. Palamarchuk D. M. The methodology to estimate the extent of the innovation process. *Formyvannya runkovuh vidnosun v Ukraini*. vol. 10 (125). pp. 101-105.
5. Несинова С. В., Воронко В. С., Чебикіна Т. С. Господарське право України : навч. посіб. К.: ЦНЛ, 2017. 564 с.
6. Маргіта Н. О. Проблеми та перспективи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку в Україні. *Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Серія: Економіка*. 2017. Вип. 41. С. 89–93.
7. Статистичний щорічник України / Державна служба статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. К., 2017. 546 с.
8. Про соціально-економічне становище України за січень-квітень 2018 року / Державна служба статистики України; за ред. І. Є. Вернера. К., 2018. 94 с.
9. Федун І. Л. Інноваційний напрям розвитку сільського господарства. *Інноваційна економіка*. 2007. № 2. С. 24-31.
10. Трегобчук В. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК : проблеми, напрями і механізми. *Економіка України*. 2006. № 2. С. 4–12.
11. Бодров В. Г., Гусев В. О., Мартиненко В. Ф. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки : навч.-метод. матеріали. К.: НАДУ, 2009. 60 с.

References

1. Shumpeter, J. (1982). *Teoriya ekonomichnogo rozvytku*. [Theory of Economic Development]. Progres. Moscow. Russia.
2. Kineva, T. S. (2013). Analytical evaluation of the formation and use of biological capital Livestock. *Ekonomist*. vol. 4. pp. 64-67.
3. Kozuk, V. V. and Vodyanko, H. Y. (2011). Methodological approaches to the evaluation of the innovation capacity of enterprises. *Problemu nauku*. vol. 11, pp. 30-35.
4. Palamarchuk, D. M. The methodology to estimate the extent of the innovation process. *Formyvannya runkovuh vidnosun v Ukraini*. vol. 10 (125). pp. 101-105.
5. Nesy`nova, S. V., Voronko, V. S. and Cheby`kina, T. S. (2017). *Gospodars`ke pravo Ukrayiny`*. [The economic law of Ukraine]. CzNL. Kiev. Ukraine.
6. Margita, N. O. (2017). «roblems and prospects of introduction of innovation-investment model of economic development in Ukraine». *Nauk. visn. Uzhgorod. un-tu. Seriya: Ekonomika*. Issui. 41. pp. 89–93.
7. *Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny`*. [Statistical Yearbook of Ukraine]. (2017). Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`. In Osaulenka, O. G. Kiev. Ukraine.
8. *Pro social`no-ekonomichne stanovy`shhe Ukrayiny` za sichen`-kviten` 2018 roku*. [On the socio-economic situation of Ukraine in January-April 2018]. (2018). / Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`. In. Vernera, I. Ye. Kiev. Ukraine.
9. Fedun, I. L. (2007). «Innovative direction of development of agriculture». *Innovacijna ekonomika*. no. 2. pp. 24-31.
10. Tregobchuk, V. (2006). «Innovative-investment development of the national agricultural complex: problems, directions and mechanisms». *Ekonomika Ukrayiny`*. no. 2. pp. 4–12.
11. Bodrov, V. G. and Gusyev, V. O., Marty`nenko, V. F. (2009). *Innovacijno-investy`cijna model` stalogo rozvytku nacional`noy ekonomiky`*. [Innovation-investment model of sustainable development of the national economy]. NADU. Kiev. Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2018 р.

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки. 2018 рік. Том 3. № 4.